

שם המרצה: ד"ר משה מורד

מוזיקה, מגדר וקוויריות באפריקה ובדיאספורה האפריקנית

Music, Gender, and Queerness in Africa and in the African Diaspora

סוג: קורס בחירה

מבנה: שיעור

היקף בשש"ס: מספר נ"ז : 2

א. דרישות קדם: אין.

ב. תיאור הקורס:

הדיון בקשר בין מוזיקה למגדר ומיניות, כולל זהות להטב"קית, תופס תאוצה לאחרונה הן בתקשורת והן באקדמיה בעולם. בעולם האקדמי אף מתגבש תחום חדש יחסית שזכה לכינוי "אתנו-מוזיקולוגיה קווירית". ספרו של המרצה על מוזיקה בקרב הקהילה הגאה בקובה זכה לשני פרסים בינלאומיים חשובים בתחום, והוא נחשב לאחד החוקרים המובילים בתחום החדש הזה.

זהו קורס יחיד מסוגו בארץ, המתייחס להיבטים חברתיים, מגדריים וקוויריים במוזיקה של אפריקה והדיאספורה האפריקנית ביבשת אמריקה (במוזיקה האפרו-לטינית, האפרו-קריבית ואפרו-אמריקנית).

הקורס הוא אינטר-דיסציפלינרי ומשלב לימודי אפריקה, אתנומוזיקולוגיה, תרבות, מגדר, ולימודים קוויריים.

הקורס יתמקד בקשר בין מוזיקה, חברה ופוליטיקה, באספקלריה המגדרית והלהטב"קית. הוא יעסוק במגדר, זהות מינית וקוויריות בעולם המוזיקלי האפריקני המסורתי והעכשווי. נעסוק בין השאר בקשר בין מוזיקה, מגדר וקוויריות לפולחן דתי באפריקה ובדיאספורה האפריקנית, ובמרחב הביטוי וההזדהות המיוחד שהמוזיקה מעניקה לנשים וללהטב"ק.

נכיר מוזיקאים יות חשובים. ות במוזיקה האפריקנית, ונעסוק בז'אנרים מוזיקליים שונים – ממוזיקה מסורתית, טקסית ועממית, לז'אנרים עכשוויים כמו אפרוביט, היפ הופ, רגאיי ועוד.

הקורס יציג היבטים "קוויריים" (נזילים וא-בינאריים) בתרבויות המוזיקליות של אפריקה באספקלריה היסטורית ותרבותית. כאלה שלטענת המרצה אף מקדימים את העיסוק העכשווי בזהות מינית ובקוויריות.

נושאים שיוצגו ויידונו בקורס :

- הכרת מוזיקאים. יות חשובים. ות מאפריקה
- הכרת כלי נגינה וסגנונות מוזיקליים .
- הבנת המושגים מגדר, קוויריות ואיך ליישם בדיון על אפריקה בהקשר החברתי-מוזיקלי.
- המוזיקה המסורתית באפריקה ככלי תקשורת, פולחן, ואספקלריה של החברה.
- תפקידים מגדריים במוזיקה
- טאבוים מגדריים במוזיקה
- האם וכיצד המוזיקה המסורתית והמוזיקה העכשווית באפריקה מספקת מרחב אלטרנטיבי ל"יוצאי הדופן"?
- חלוקת תפקידים גברים/נשים/להטב"קים במוזיקה, בפולחן ובטקסים
- האם החלוקה המגדרית המערבית תקפה גם באפריקה?
- השפעת הקולוניאליזם והאיסלם על היחס למגדר, הפרדה מגדרית, מעמד הנשים והומופוביה .
- פמיניזם ולהטב"ק באפריקה ובדיאספורה האפריקנית כיום – הביטוי המוזיקלי.
- על "קוויריות" המושרשת בתרבויות אפריקה, וכיצד מושגים מהתרבות הקווירית כמו "פלאודיות" (נזילות) וא-בינאריות רלוונטיים לאפריקה ומשתקפים במוזיקה (ואף בדתות) של אפריקה.

במהלך הקורס נצפה בקטעי וידיאו רבים ויוצגו כלי נגינה מסורתיים. מאמרי חובה ומאמרי רשות/ העשרה יועלו לאתר במהלך הקורס

מטלות הקורס: (%)

- נוכחות חובה
- קריאת מאמרי החובה לאחר השיעור בנושא
- עבודת בית – 100%

שיעור 1 : שיעור מבוא ומושגים – אפריקה, מוזיקה, מגדר ומיניות

מוזיקה באפריקה :
 מבוא להבנת חברות ותרבויות בעידן הפוסט-קולוניאלי באפריקה, קבוצות אתניות. מגדר, תפקיד המוזיקה בחברות האפריקניות המסורתיות.

מגדר וקוויריות :
 מבוא להבנת מושגי מגדר וקוויריות, עקרונות המחקר הקווירי/מוזיקלי העכשווי.

המלצת קריאה:

מאמרים "קלאסיים" בתיאוריה קווירית לאלה ללא רקע מוקדם: ספר מומלץ ובו מבחר מאמרי יסוד בתיאוריה קווירית בתרגום לעברית: "מעבר למיניות: מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית", בעריכת יאיר קידר, עמליה זיו, אורן קנר (הוצאת הקיבוץ המאוחד):
בטלר, ג'ודית. 1993. *חיקוי ומרי מגדרי*. תרגום: עמליה זיו
קוסופסקי סדג'וויק, איב. 1990. *האפיסטומולוגיה של הארון*. תרגום: עמליה זיו
זיו, עמליה. 2013. "פרקטיקות של ידע ופרקטיקות של עצמי במרחב הקווירי", מתוך:
מחשבות מיניות: תיאוריה קווירית, פורנוגרפיה והפוליטיקה של המיניות רסלינג

Koskoff, Ellen. 2014. Chapters 1 & 2, "From Women to Gender", "Introduction to Women and Music in Cross-Cultural Perspective", in *A Feminist Ethnomusicology: Writing on Music and Gender*. Urbana, Chicago, and Springfield: University of Illinois: 13-43

שיעור 2: מוזיקה ומגדר במערב אפריקה – הג'לי / ג'רו, הכלים הייחודיים, התופים המדברים ועוד....

קבוצות אתניות במערב אפריקה, מאלי וסנגל – הג'רו/ג'רוט (ג'לי וג'לימוסו), הקולות הגבריים והקולות הנשיים, כלי הנגינה המסורתיים ושילובם בתרבות העכשווית, "התופים המדברים" ותופי הסאבאר. ריקוד הסאבאר והמ'באלאח, הכרת האומנים. יות הגדולים. ות
מאמרי חובה:

Durán, Lucy. 1995. "Jelimusow: the superwomen of Malian music", in *Power, Marginality and African Oral Literature*, edited by Graham Furniss and Liz Gunner (Cambridge: Cambridge University Press): 197-207

Hale, Thomas A. 2007. "Griottes: Unrecognized Female Voices", in *Griots and Griottes: Masters of Words and Music*. (Bloomington: Indiana University Press): 217-243

שיעור 3: מגדר ומיניות בקרב היורובה ובטקסי הדתות היורובה-אטלנטיות (קובה, ברזיל).

הכרת המושג Black Atlantic

הבנת קונספט המגדר ביורובה ובאפריקה בכלל.
דת הסנטריה בקובה והקנדומבלה בברזיל. טקסי איחוז וטרנס, תופי הבאטא,
תפקיד נשים ולהטב"קים בפולחן האורישות.

מאמרי חובה :

Morad, Moshe. 2008. "'Invertidos' in Afro-Cuban Religion", in *The Gay and Lesbian /Review Worldwide*. <https://glreview.org/article/article-679>

Oyewumi, Oyeronke. 2002. "Conceptualizing Gender: The Eurocentric Foundations of Feminist Concepts and the Challenge of African Epistemologies", in *Jenda: A Journal of Culture and African Women Studies* . 2, 1.

מאמרי המלצה/העשרה :

Gilroy, Paul. 1995. "The Black Atlantic as a Counterculture of Modernity", in *The Black Atlantic: Modernity and Double-Consciousness*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Koskoff, Ellen. 2014. "Both in and Between: Women's Musical Roles in Ritual Life", in *A Feminist Ethnomusicology: Writing on Music and Gender*. Urbana, Chicago, and Springfield: University of Illinois Press : 44-58

Morad, Moshe. 2015. "Chango versus Santa Barbara: Santeria Ritual Performance as a Gay Space" in *Fiesta de diez pesos: Music and Gay Identity in Special Period Cuba*, New York & London: Routledge: 151-184

**שיעור 4: סלסה, רומבה, סמבה, קרנבל, קפואיירה ועוד – אפריקה
באמריקה הלטינית : המקורות האפריקניים של המוזיקה הלטינית.**

המוזיקה האפרו-קובנית (סון, סלסה, רומבה), אפרו-ברזילאית (קרנבל וסמבה, קפואיירה).
הכרת כלי נגינה, מגדר וקוויריות במוזיקה האפרו-לטינית.

מוזיקה לטינית ביבשת אפריקה בסנגל, קונגו ועד. ("התיאוריה המעגלית")

חלק ב': אנגולה וקאבו ורדה - המושבות הפורטוגליות לשעבר והקשר לברזיל

"הדייה היחפה" וזמרות המורנה של קאבו ורדה, כוכבת טרנסית באנגולה

שיעור 5: איך הסן עושים. ות את זה? אינטרלוקינג/הוקט בשירה ובנגינה

חלק א': ה"פיגמיס" ביערות הגשם

פוליפוניה, "אינטרלוקינג", תיקשורת עם הטבע, ושוויון חברתי ומגדרי?
צפיה בקטעים מהסרט על שמחה ארום, החוקר הצרפתי-ישראלי שחקר את הפיגמיס

חלק ב': הקסילופונים של אוגנדה - "אינטרלוקינג", פוליריתמיות, ועוד.

שיעור 6: זימבבוואה – המ'בירה של בנות ובני השונה בזימבבוואה

תיקשור עם האבות הקדומים באמצעות המ'בירה.
מוזיקת החופש "צ'ימורנגה". שילוב המ'בירה במוזיקה הפופולרית של זימבבוואה.
הכרת הכלי המיוחד ונגניות מ'בירה חשובות.

מאמר חובה:

Berliner, Paul. 1976. "Music and Spirit Possession at a Shona Bira", in African Music
Vol. 5, No. 4 (1975/1976): 130-139

שיעור 7: המוזיקה באתיופיה ובאריתריאה

כלי הנגינה המסורתיים
הכרת המוזיקאים. יות הגדולים. ות
האתיו-ג'ז והאתיו-סואל
מוזיקה אתיופית ומוזיקאים. יות מאתיופיה בישראל

מאמרי רשות/העשרה על מוזיקה "שחורה" וזהות בקרב הקהילה האתיופית בישראל
בישראל:

רטנר, דוד. 2015. "מבוא ורקע תיאורטי", מתוך שומעים שחור: מוזיקה שחורה וזהות
בקרב צעירים יוצאי אתיופיה בישראל. רסלינג

Webster-Kogen, Ilana. 2018. "Afrodiasporic Myths: Ester Rada and the Atlantic Connection", in *Citizen Azmari: Making Ethiopian Music in Tel Aviv*, Middletown, CT: Wesleyan University Press.: 22-50

Hankins, Sarah. 2013. "Iron Lion: 'Black Music' and African Migrants in Urban Israel". Blog in *Ethnomusicology Review*.
<https://ethnomusicologyreview.ucla.edu/content/iron-lion-black-music-and-african-migrants-urban-israel>

שיעור 8 : דרום אפריקה – מוזיקה, אפרטהייד, מגדר וקוויריות

שירת הזולו הפוליפונית, מרים מקבה, ואומנים להטב"קים בדרום אפריקה כיום

שיעור 9 : מגדר, קוויריות ומוזיקה באיסלם ובמוזיקה בארצות האיסלם

הנשים בעולם המוסלמי, הומוארוטיקה ואוריינטליזם,
חלוקה מגדרית של כלי נגינה במוזיקה של המזרח התיכון והמגרב.
נשים ותוף המסגרת
המוזיקה הצופית בעולם המוסלמי באפריקה. מגדר, מיניות ומיסטיקה.
מאום כולתום הדיווה המצרית למשרוע לילה, הלהקה שיצאה מהארון בלבנון ובעולם הערבי.

מאמרי חובה :

Doubleday, Veronica.1999. "The Frame Drum in the Middle East: Women, Musical Instruments and Power", in *Ethnomusicology* Vol. 43, No. 1 : 101-134

Mersinni, Fatima. 1985. "The Muslim Concept of Active Female Sexuality", in *Beyond the Veil, Revised Edition: Male-Female Dynamics in Modern Muslim Society* 2nd Edition (Bloomington: Indiana University Press): 27-45

Mersinni, Fatima. 1985. "The Meaning of Spatial Boundaries", in *Beyond the Veil, Revised Edition: Male-Female Dynamics in Modern Muslim Society* 2nd Edition (Bloomington: Indiana University Press): 137-147

מאמרי רשות/העשרה :

Boone, Joseph A. 2014. "The Beautiful Boy" (*Beautiful Boys, Sodomy, and Hamams: A Textual and Visual History of Tropes*), in *The Homoerotics of Orientalism* (Columbia University Press): 54-66

Boone, Joseph A. 2014. "The Dancing Boy" (*Beautiful Boys, Sodomy, and Hamams: A Textual and Visual History of Tropes*), in *The Homoerotics of Orientalism* (Columbia University Press): 102-110

שיעור 10: צפון אפריקה – מגדר ומיניות במוזיקה העממית, הטקסית והפופולרית

שבטי הסהרה, מוזיקה פופולרית, טקסית (גנאוה) ועממית. זמרות המדבר ומחנות הפליטים. מחאה במוזיקה.

+ ארצות המגרב (מרוקו, אלג'יר, טוניס), מגדר ומיניות במוזיקה. גיבורת "האביב הערבי" בטוניס, וקברט גברים במרוקו בשירת נשים מסורתית.

מאמרי רשות/העשרה :

Al-Ali, Nadjie. (2012), "Gendering the Arab Spring", *Middle East Journal of Culture and Communication*, UK: University of London: 26-31

Carter, Adele, Aimee Hanstein, Ayse Ergene & Zach Pittman. 2022.

Women in the Arab Spring Uprisings: Tunisia

<https://orionpolicy.org/research/105/women-in-the-arab-spring-uprisings-tunisia>

שיעור 11: משנות ה-50 עד ימינו - המוזיקה הפופולרית הפאן-אפריקנית מההייליף והאפרו-ביט לאפרוביטס כיום

התפתחות תעשיית המוזיקה והמדיה, אורבניזציה, "מוזיקת יין השזיפים", היי לייף, רומבה קונגולזית, אפרוביט בשנות ה-70, אחדות וגאוה אפריקנית -פלה קוטי "הנשיא השחור", אפרוביטס כיום.

שיעור 12:

Queers of Color -

מגדר, מיזוגניה, הומופוביה, קוויריות וגאווה במוזיקה האפרו-אמריקנית
R&B, Disco, House, Ballroom, Voguing, Hip Hop, Reggae,

ביטויים הומופוביים ומיזוגניים בהיפ הופ וברגאיי
סצינת "הנשפים" וה Voguing בקרב להטב"קים אפרו-אמריקנים,
וביטויים קוויריים עכשוויים בהיפ הופ האפרו-אמריקני

מאמרי רשות/העשרה:

Saunders, Tanya L. 2016. "Toward a Hemispheric Analysis of Black Lesbian Feminist Activism and Hip Hop Feminism: Artist Perspectives from Cuba and Brazil", in *No Tea, No Shade: New Writings in Black Queer Studies*, edited by E. Patrick Johnson (Durham: Duke University Press): 146-165

Serrott, Kylie. 2021. "Has the Future of Queer Arrived? Montero as Utopia", in *Academia Letters, December 2021*

שיעור 13: שיעור סיכום / חזרות / השלמות / דיון : וגם, על מוזיקה "שחורה" בישראל, מוזיקה
וגאווה, מוזיקה ושוויון....

דיון בכיתה: מוזיקה, מגדר וקוויריות באפריקה ובקרב קהילות ומהגרים אפריקניים כיום – זהות
וגאווה, האם בכוח המוזיקה להילחם במיזוגניה, הומופוביה, וטרנספוביה? לקדם שוויוניות
מגדרית ולהטב"ק"ית? לאן עכשוו?

חזרה על החומר, מושגים ושמות, והכנה לעבודת הבית.

פרטי התקשרות עם המרצה: moshe.morad@gmail.com